

експортується у Бельгію (19740 тис. грн у 2008 році). На цьому ринку існує багато конкурентів і щоб знайти на ньому своє місце підприємства планують збільшити конкурентноздатність продукції за рахунок введення нових технологій. До кінця 2009 року підприємства закуплять нове устаткування. Співробітництво з іноземними партнерами відкриває нові можливості для підприємств машинобудівної галузі Хмельниччини.

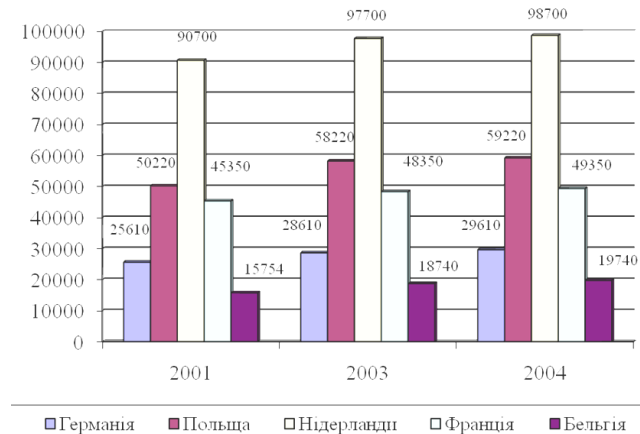

Рис. 5. Структура експорту машинобудівних підприємств

Висновки. Проаналізувавши основні показники діяльності машинобудівних підприємств за три роки можна ми дійшли висновку, що виробничий потенціал протягом цього періоду збільшувався. Дохід від реалізації продукції, робіт та надання послуг теж має стійку тенденцію до зростання.

Поряд з цим, визначено основні фактори, які впливають на ефективність виробничо-господарської та зовнішньоекономічної діяльності, а саме: економічні фактори, інфляція, податкова ставка, митні тарифи, курс іноземної валюти, політичні фактори, міжнародні фактори.

Крім того, нами було досліджено виконання контрактних зобов'язань по експорту та імпорту на фактичних даних підприємств, за якими розраховано такі коефіцієнти та індекси, як: коефіцієнт виконання зобов'язань за вартістю, коефіцієнт виконання зобов'язань за фізичним обсягом, коефіцієнт виконання зобов'язань за ціною, індекс вартості, індекс фізичного обсягу, індекс ціни, індекс структури, індекс кількості

Підводячи підсумок зовнішньоекономічній діяльності машинобудівних підприємств, можна зробити висновок, що за останній період підприємства стали проводити активнішу зовнішньоекономічну діяльність. Підприємства зуміли за складних умов вийти на міжнародний ринок і виробляти конкурентноздатну продукцію.

Література

1. Вічевич А.М., Максимець О.В. Аналіз зовнішньоекономічної діяльності. – Львів: Афіша, 2004. – 140 с.
2. Чумаченко М.Г. Економічний аналіз. – К.: КНЕУ, 2001. – 540 с.
3. Пономаренко В.С., Ястремская Е.Н., Луховский В.М. Механизм управления предприятием: стратегический аспект. – Х.: Изд-во ХГЭУ. – 2002. – 252 с.
4. Кириченко О.А. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2002. – 384 с.

УДК 658.4

Н.І. ДУЛЯБА
Львівська комерційна академія

ПОДАТКОВА ПОЛІТИКА ЯК ЧИННИК СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ

Розглянуто проблеми оподаткування діяльності підприємств, як важливу перешкоду для розвитку підприємництва в Україні та у сфері торгівлі. Визначено необхідність реформування податкової політики держави для забезпечення економічної безпеки бізнес-середовища на шляху до євро інтеграції. Приведено напрями реформування спрощеної системи оподаткування як важливого методу організації бізнесу в торгівлі.

The author outlines problems of enterprises taxation as an important hurdle for both business and trade development in Ukraine. He also determines the necessity of reforming tax policy of the state for providing the economical safety in business sphere on its way to euro-integration. The ways in reforming tax system have been outlined, it being the important method of organizing business in the trade sphere.

Політика лібералізації державного регулювання на початковому етапі економічних перетворень в Україні без наявності передумов реальної економічної свободи на ринках капіталу, землі, робочої сили, грошей та із-за

відсутності повноцінного приватного власника призвели до глибокої кризи вітчизняної економіки, що не сприяло в достатній мірі розвитку цивілізованого торгового підприємництва. Ситуація погіршилась під впливом світової фінансової кризи, коли через зниження купівельної спроможності населення, брак власних фінансових ресурсів, різке подорожчання кредитних ресурсів торговельні підприємства опинились на межі виживання на одиниці зі своїми проблемами. За таких обставин виникає необхідність створення державної підтримки розвитку підприємства в торгівлі, що повинно, насамперед, здійснюватись в переорієнтації методологічних засад регуляторної політики.

Дослідженню державного регулювання торгівлі присвячені праці відомих вітчизняних і зарубіжних вчених. Серед них відзначимо І. Бланка, Л. Брагіна, В. Вишневського, Г. Губерну, Г. Джоунса, В. Маредіна, В. Марціна, А. Мазаракі, Л. Омелянович, Н. Розанову, Н. Ушакову, А. Фрідмана, Ф. Хміля, Н. Яркову та ін. У працях цих вчених розглядаються теоретико-методологічні засади державного регулювання діяльності торговельних підприємств, їх окремі проблеми та перспективи їх подолання. Разом з тим, Ващенко Н.В., Солдатенков О.В. в своїх працях визначили, що серед методів та інструментів державного регулювання торговельної діяльності найважливіша роль належить їх податковому регулюванню. Проблема формування податкової системи в Україні і, зокрема, податковому регулюванню підприємств присвячено безліч наукових публікацій, це цілком обґрунтовано, тому що податки є одним із головних інструментів державної економічної політики. Питанням податкового регулювання торговельної діяльності присвячені праці відомих вітчизняних вчених, проте стимулюючий вплив податків на діяльність торговельних підприємств є мало дослідженим.

Мета статті – розкрити окремі напрямки удосконалення політики оподаткування торговельних підприємств для стимулювання їх розвитку та створення безпечних умов функціонування підприємницьких структур в галузі.

Дослідження Васильціва Т.Г. відображають, що характеристики системи оподаткування значною мірою визначають стимули до підприємницької діяльності, її активізації та ділову активність населення загалом. В умовах надмірного податкового тиску частина підприємств та обсягів господарської діяльності об'єктивно переходять у тіньовий сектор ринку, що викривлює ринкове конкурентне середовище, створює конкурентні переваги тіньовому сектору порівняно з суб'єктами, які здійснюють легальну підприємницьку діяльність, часто призводить до розвитку неформальних економічних стосунків між органами державного управління, контролюючими структурами, бізнесом та навіть до криміналізації підприємницького середовища [1, с. 262].

Низька ефективність вітчизняної податкової політики створює суттєву загрозу економічній безпеці підприємництва, що відображається через слабку конкурентоспроможність та інвестиційну привабливість України на світовій арені. Згідно з останніми дослідженнями Світового Банку (Doing Business 2009) оподаткування в Україні другий рік поспіль перебуває на 180 місці в рейтингу зі 181 країни за сприятливістю ведення бізнесу [2]. Таким чином, насамперед, високе податкове навантаження та нестабільне податкове законодавство є перешкодою для розвитку підприємництва та залучення іноземного капіталу у вітчизняну економіку.

За даними анкетного опитування керівників торговельних підприємств високі ставки податків та обов'язкових соціальних платежів, нестабільне податкове законодавство та методологічна складність справляння окремих податків є негативним фактором, який перешкоджає функціонуванню та розвитку для 97,1 % респондентів. Згідно із статистичними даними сума податків і зборів та інших платежів, сплачених торговельними підприємствами до бюджетів всіх рівнів протягом 2000–2008 років зросли в 2,7 рази (при зменшенні числа підприємств майже вдвічі). Таким чином посилюється податкове навантаження на кожне торговельне підприємство. Саме високе податкове навантаження та складна взаємодія з різноманітними контролюючими органами є першою причиною виробництва в “тіні” 20–60 % валового внутрішнього продукту” [3, с. 279], використання “фіктивно-тіньових схем штучного створення стану збитковості торговельними підприємствами” [4, с. 200]. У сегменті організованого сектору торгівлі за даними періодичних статистичних обстежень знаходилося більше 800 тис. об'єктів роздрібною торгівлі. Неорганізований сектор охоплює мережу торговельних об'єктів підприємств різних галузей діяльності, зокрема, будівництво, транспорт та інші, де торгівля розвивається як допоміжний вид діяльності. На цей сектор припадає не менше 30 % загальної кількості об'єктів торгівлі і орієнтовно стільки ж товарообороту. Найменш дослідженим і найбільш прихованим у функціональній структурі є нелегальний сектор торгівлі, до якого відносяться неформальні ринки, незареєстровані суб'єкти і напівлегальні об'єкти торгівлі. Нелегальний (тіньовий) товарооборот у сфері роздрібною торгівлі складає близько 32 %.

У 2000–2002 роках обсяг тіньового товарообороту і послуг до загального товарообороту і послуг був зафіксований на рівні 82–83 %, у 2006–2007 роках спостерігалось певне зниження цього показника до 32,9–40,9 %. Разом з тим, абсолютне значення тіньового товарообороту залишається надмірно високим – від 52,6 млрд грн у 2000 році до 148,0 млрд грн у 2007. Обсяг тіньового товарообороту на ринках і створений фізичними особами-підприємцями у 2006–2007 роках склав 27,0–57,5 млрд грн, що становить відповідно 25–41,9 % до обсягів загального товарообороту цієї категорії продавців. На підприємствах роздрібною торгівлі (юридичних осіб) тіньовий товарооборот у 2006 році становив 32,6 млрд грн, а в 2007 – 72,9 млрд грн [5]. З іншої сторони, недоотримання таким чином надходжень до бюджету зі значної кількості податків та платежів, пенсійного та фондів соціального страхування населення не дозволяють, отримання незаконно соціальних та податкових пільг, не дозволяють реалізовувати заходи щодо зниження податкового тиску на діяльність торговельних підприємств.

Разом з тим в Україні створені передумови стимулювання розвитку підприємств через здійснення податкової політики держави. Йдеться про запровадження спрощених режимів оподаткування, метою якого було зниження податкового навантаження, спрощення механізму адміністрування та сплати податків, спроба подолання тіньової економіки, створення нових робочих місць. На сьогодні в Україні існують два режими спроще-

ного оподаткування для суб'єктів малого підприємництва сфери торгівлі: єдиний податок (для фізичних осіб-підприємців за ставкою від 20 до 200 грн на місяць та для юридичних осіб – за ставкою 6 % виручки, якщо платник єдиного податку є платником ПДВ, і за ставкою 10 %, якщо не є платником ПДВ), фіксований податок (для фізичних осіб-підприємців за ставкою від 20 до 100 грн на місяць).

Найбільш поширеним серед альтернативних способів оподаткування суб'єктів малого бізнесу є спрощена система оподаткування, що була запроваджена Указом Президента України від 03.07.98 № 727 “Про спрощену систему оподаткування, обліку та звітності суб'єктів малого підприємництва”. Підтвердженням зазначеного є те, що з кожним роком спостерігається тенденція зростання основних показників діяльності суб'єктів спрощеної системи оподаткування. У 2008 році в Україні налічувалось 103,6 тис. малих підприємств в сфері торгівлі, а це понад 80 % загальної кількості торговельних підприємств [6, с. 461]. Понад 40 % від загальної кількості суб'єктів малого підприємництва обрали спрощену систему. З 1999 по 2007 рік кількість платників єдиного податку збільшилась майже в 12 разів (з 94,7 тис. осіб до 1114 тис. осіб), а надходження до бюджету від сплати єдиного податку зросли у 29 разів (з 116,6 до 3703,7 млн грн). Суб'єкти – “спрощенці” забезпечили роботою 1,5 млн громадян [5, с. 148].

Практичний досвід застосування цієї системи дає достатньо підстав говорити про позитивний вплив цього режиму оподаткування на сектор малого бізнесу, що дозволяє максимально спростити облік і контроль за діяльністю суб'єктів підприємництва і забезпечує стабільні надходження в бюджет. Важливою перевагою застосування спрощеної системи є звільнення від сплати 16 податків та зборів до цільових державних фондів. З іншої сторони, застосування такої системи оподаткування є можливим при обмеженому обсязі товарообороту та з врахуванням предметів торгівлі (не дозволяється реалізація підкацізних товарів, дорогоцінних металів тощо).

За час існування спрощеної системи оподаткування в Україні відбулися суттєві зміни як у законодавстві, так і в економіці. Прийняття низки законів України, норми яких вносять суттєві зміни в порядок сплати суб'єктами господарювання, що застосовують спрощену систему оподаткування страхових внесків на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, призвели до законодавчої колізії в частині порядку їх нарахування та сплати, оскільки сплата страхових внесків у складі єдиного податку не дозволяє здійснити їх персоніфікацію (через різні бази для нарахування внесків) та відповідно зарахувати страховий стаж найманим працівникам.

Протягом десяти років граничний обсяг виручки від реалізації продукції та розміри ставок єдиного податку не змінювалися, незважаючи на те, що в економіці країни постійно відбувається зростання таких показників, як індекс інфляції, мінімальна заробітна плата, споживчі ціни тощо. Так, середній рівень індексу інфляції за період з 01.01.1998 по 01.01.2008, становить 112,95 %. У 1998 році мінімальна заробітна плата становила – 45 грн, а на 01.01.2008 вона становить 515 грн. Тобто, мінімальна заробітна плата з 1998 року збільшилась у 11,4 рази. Законодавством України передбачено і подальше зростання мінімальної заробітної плати (тільки протягом 2008 р. вона збільшиться з 515 до 605 грн). Отже, встановлений у 1998 році указом Президента України граничний обсяг виручки від реалізації та розміри ставок єдиного податку на сьогодні є економічно невиправданими та неадекватними сьгоднішнім умовам ринкових відносин.

Разом з тим проведення індексації граничного розміру товарообороту не лише розширило б межі діяльності “спрощенців”, але й стимулювало б діяльність багатьох торговельних підприємств через виявлення можливості зменшення свого податкового навантаження. Для порівняння податкового навантаження торговельних підприємств з використанням спрощеної та загальної системи оподаткування із вибірковою сукупністю досліджених підприємств було вибрано 2, максимально подібних за предметом та організацією своєї діяльності. Дані про сплату податків такими торговельними підприємствами наведені в таблиці 1.

Таблиця 1

Показники сплати податків та податкового навантаження торговельними підприємствами в 2008 році

Показник	Підприємство 1	Підприємство 2
Система оподаткування	Спрощена	Загальна
Обсяг товарообороту, тис. грн	716,3	1004,6
Прибуток, тис. грн	16,4	22,6
Чисельність працюючих, чол.	10	9
Сума сплачених податків, всього, тис. грн., у т.ч.	97,4	140,1
– єдиний податок	71,6	–
– ПДВ	–	82,4
– податок з прибутку підприємства	–	31,5
– комунальний податок	–	0,1
– податок з власників транспортних засобів	1,0	1,0
– збір за забруднення навколишнього середовища	0,6	0,6
– торговий патент	–	0,6
Відрахування до державних цільових фондів, тис. грн	24,2	23,9
Податкове навантаження товарообороту, %	13,5	13,9

За умови проведення індексації граничного обсягу виручки від реалізації товарів хоча б з врахуванням інфляції, цей показник становив би 1129,0 тис. грн. Таким чином, підприємство 2 мало б змогу використовувати в своїй діяльності спрощену систему оподаткування, що дозволило б зменшити його податкове навантаження на 1,4 % і таким чином зекономити 14,1 тис. грн.

Таким чином, спрощена система оподаткування повинна стати більш доступною для суб'єктів малого бізнесу загалом і в торговельній сфері зокрема, оскільки спрощення процедури обліку та звітності, а також зменшення податкового навантаження на товарооборот підприємства стимулює роботу таких підприємств в правовому полі, знижує ухилення від сплати податків.

На сьогодні викликає занепокоєння позиція деяких органів виконавчої влади та громадських організацій щодо ліквідації спрощеної системи оподаткування або перехід до самозайнятих осіб (без найманих працівників). Така позиція формується лише виходячи з окремих видів діяльності або окремих прикладів суб'єктів – “спрощенців” в частині мінімізації чи ухилення від сплати податків, але при цьому не враховується, що подібні приклади можуть бути (що навіть більш вірогідніше) і при застосуванні загальної системи оподаткування. Проте, спрощена система оподаткування є вигідною не лише з позиції підприємців, але й для розвитку державної економіки загалом. Зокрема, авансова сплата цих податків є обов'язковою умовою їх застосування. Надходження коштів від сплати єдиного та фіксованого податків є джерелом постійного та гарантованого поповнення державного та місцевих бюджетів. Не слід ігнорувати те, що наслідком ліквідації спрощеної системи оподаткування стане скорочення значної кількості робочих місць на вже створених підприємствах та уповільнення розвитку підприємництва в цілому, що загрожує формуванню легального прошарку малого підприємництва.

Спрощена система оподаткування потребує удосконалення правових засад свого використання. Зокрема, необхідно збільшити (з врахуванням інфляційних процесів) граничних розмірів виручки від реалізації, за дотримання яких малі підприємства мають право перебувати на спрощеній системі оподаткування (на єдиному податку). Потрібно переглянути і спростити процедуру отримання дозволу (а тим більше переходу) на застосування єдиного податку в оподаткуванні діяльності підприємств. Реформування податкової системи в Україні повинно здійснювати з врахуванням стратегічних пріоритетів соціально-економічного розвитку, направлених на випереджаюче економічне зростання, підвищення рівня життя населення та зростання конкурентоспроможності та репутації вітчизняного бізнес-середовища в світі.

Проведене дослідження дозволяє виявити значення та резерви підвищення стимулюючої ролі оподаткування в розвитку вітчизняного торговельного бізнесу і є складовою комплексної оцінки впливу податкової політики держави на господарську діяльність торговельних підприємств в сучасних умовах. Перспективні дослідження в даному напрямку доцільно здійснювати шляхом пошуку компромісу між підприємствами і державою через реалізацію фіскальної політики на взаємовигідних умовах та з орієнтацією на євро інтеграцію України.

Література

1. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємництва України: стратегія та механізми зміцнення: Монографія. – Львів: Арал, 2008. – 386 с.
2. Ведення бізнесу 2009: Україна не змогла покращити загальний рейтинг, тоді як інші країни СНД налегливо рухаються вперед // <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/COUNTRIES/ECAEXT/UKRAINEINUKRAINIANEXTN>
3. Внутрішня торгівля: регіональні аспекти розвитку: Монографія / За ред. О.О. Шубіна, Я.А. Гончарука. – Донецьк–Львів: ДонНУЕТ, 2007. – 404 с.
4. Лагутін В.Д. Внутрішній ринок споживчих товарів: теорія розвитку і регулювання: Монографія. – К.: КНТЕУ, 2008. – 327 с.
5. Про стан та перспективи розвитку підприємництва в Україні: Національна доповідь / К.О. Ващенко, та ін. – К.: Держкомпідприємство, 2008. – 226 с.
6. Офіційний сайт Державного комітету статистики України // http://ukrstat.gov.ua/control/uk/localfiles/display/operativ/operativ2006/sze/sze_ric/mp/mp_u/2005.htm

УДК 658.15(477)

Л.О. МАТВІЙЧУК
Хмельницький національний університет

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СТРУКТУРИЗАЦІЇ КАПІТАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

Розглянуто теоретичні підходи до визначення сутності поняття “структура капіталу підприємства” та запропоновано власне бачення змісту даної категорії. Обґрунтовано необхідність структурувати капітал підприємства з прив'язкою до джерел інформації, тобто до форм звітності, що забезпечить підвищення ефективності управління капіталом.

The author highlights theoretical approaches to determining the notion “structure of enterprise capital” and suggests her own vision of the given category essence. She explains the necessity of structuring the enterprise capital with reference to information resources, i.e. accounting forms which will increase efficiency of capital management.

Вступ. У ринкових умовах господарювання для багатьох вітчизняних підприємств типовим наслідком кризових явищ їх економічного розвитку є гостра нестача капіталу, яка супроводжується низькою якістю його формування. Світовий досвід економічного зростання свідчить про залежність результатів діяльності підприємства від ефективності управління процесом формування і використання його капіталу. Тому дослідження системи